

Svar till Per Molander

Det är ingen tvekan om att det behövs klara, tydliga och genomskinliga ekonomiska styrsystem. Budgettak kan vara en del i ett sådant system, på de områden där de passar.

Rättighetslagstiftning, eller ett regelstyrt system som Molander väljer att kalla det, i kombination med ett budgettak är däremot logiskt inkonsistent. Sedan reglerna väl är fastlagda (och lagstadgade) bestäms utfallet av hur många som uppfyller de fastlagda kriterierna och på ersättningsnivåer. Att då låta påskina att även utfallet kan bestämmas politiskt är inte insiktsfullt. Men det är tyvärr värre än så. Med ett system där politikern anses kunna kontrollera både regler och utfall samtidigt skapas en total osäkerhet för medborgaren, som aldrig kan veta vilken av de två restriktionerna som kommer att vara bindande. Den viktigaste funktionen i ett budgetsysteem – att signalera, att informera – uppfylls inte med denna konstruktion. I ledaren gav jag exempel från två områden: bilstöd till handikappade och sjukpenningförsäkringen. Det är två exempel som ytterst tydligt visar på den rättslöshet systemet skapar. De handikappade är få och svaga – där prioriteras budgettaket. Sjukpenningförsäkrade är drygt 4 miljoner, däribland många starka och välartikulerade – där prioriteras inte budgettaket.

Min kritik av kombinationen rättighetslagstiftning och budgettak är inte alls densamma som att säga att regelstyrda sys-

tem aldrig skall ändras. Långt därifrån. Grundläggande läroböcker i nationalekonomi anger också som en av de viktigaste uppgifterna för politiker att skapa lagar och regler, som vi medborgare sedan kan rätta oss efter och anpassa oss till. Talrika artiklar har skrivits, även av mig, om nödvändigheten av att reformera t ex det sjukpenningssystem vi hade i slutet av 1980-talet, för att inte tala om det gamla pensionssystemet. Men när reglerna väl är fastlagda kan man inte också kontrollera kostnaderna. Molanders påpekande att det finns flexibilitet i systemet ändrar inte alls denna slutsats. Därmed blir det också ointressant att i detta sammanhang diskutera prognosfel.

Vi måste också vara klara över att även om styrregler är viktiga är det inte det som avgör om vi får rimliga system för offentlig konsumtion eller transfereringar och inte de som ger balans i de offentliga finanserna. Det är de beslut som politikererna fattar som bestämmer detta. De strukturella underskott vi haft sedan 1970-talet beror på att politiker fattat beslut om utgiftshöjningar – fler personer som omfattas av allt fler system med allt högre nivåer liksom höjd kvalitet på en rad områden. Utgiftsökningarna har motiverats med att de gällt angelägna områden. Vi kan dock konstatera att de inte varit så angelägna att ”vi” också har velat betala för dem. Politikerna har fattat utgiftsbeslut utan att samtidigt fatta beslut om finansiering. Vi behöver en beslutsprocess som gör sambanden mellan konsumtion av varor och tjänster (förmåner) och betalningen för dem tydliga.

I ledaren antyder jag också att det kan finnas vissa fördelar med att frikoppla en del områden från statsbudgeten. En fördel med att lägga vissa, klart avgränsade sys-

*AGNETA KRUSE är
universitetslektor vid national-
ekonomiska institutionen, Lunds
universitet.*

tem utanför statsbudgeten är att de blir tydligare (förutsatt att man fattar samtida beslut om finansiering och förmåner). Det är möjligt att det finns många områden som skulle må bra av en sådan organisation, men de system som ligger närmast till hands är några av socialförsäkringarna. Med en sådan ordning skulle det klart framgå vem som betalar, hur mycket och för vad. I tydligheten ligger också att det *inte* går att föra pengar mellan olika anslag. Molander menar att dagens system med sådana överföringar skapar flexibilitet. Jag menar att det försvårar möjligheterna att fatta välavvägda beslut om de olika varorna och tjänsterna. Det skapar också osäkerhet hos dem som systemen är till för.

Molander hävdar att i sådana system "brukar man måna om självstyrelsen" vid gynnsam utgiftsutveckling men "inte vara sen att gå till regeringen" vid det omvända. Bli det på det sättet är inget vunnet med den föreslagna förändringen, det har Molander helt rätt i. Men att rent gene-

rellt försöka bedöma risken för sådant beteende är ogörligt. Det hade därför varit intressant om Molander gett oss några empiriska belägg för sin utsaga. Kommunerna kan knappast tjäna som exempel eftersom skattetak, utjämningsystem m m, gör att de i stor utsträckning saknar reellt inflytande över sin ekonomi.

Slutligen: Molander argumenterar mot mitt sätt att använda ordet rättighet. Men börjar man använda det på Molanders sätt, att alla aldrig så oprecisa löften från politiker också är rättigheter, förlorar orden sin betydelse. Man måste nog ändå skilja på lag och lösa utfästelser. Vidare kan jag inte påminna mig att jag skulle ha påstått att "socialförsäkringssystemen ... skulle vara mer vitala för hushållens ekonomi ...". Inte heller kan jag se hur en "ekonomisk katastrof för hushållet" av nedskärningar i försvarsbudgeten blir större eller mindre av att man använder ett logiskt budgetsystem på områden med rättighetslagstiftning.